

Новият иск по параграф 6 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за банковата несъстоятелност

(The new claim under paragraph 6 of the Transitional and Terminal Provisions of the Law on Amendment and Supplement of the Bank Insolvency Act)

Матеѝ Матеѝв¹

SUMMARY

The article „The new claim under paragraph 6 of the Transitional and Terminal Provisions of the Law on Amendment and Supplement of the Bank Insolvency Act“ clarifies its theoretical aspects. They address the relative nullity of series of share-transfers made by debtors of Corporate Commercial Bank (CCB), AD (in insolvency), after the date of its placement under special supervision by the Bulgarian National bank. The claim by its general characteristics is an action for revocation, requiring a special legitimacy of the insolvency administrator, the temporary insolvency administrator or the Deposit Insurance Fund. All of them should defend the interests of the creditors of the insolvency mass. The study of the claim observes the time limit, the special jurisdiction, the effect of the court

---

¹ Матеѝ Матеѝв е магистър по право в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, адвокат, от 2015 до март 2019 г. е бил юридически консултант на сдружението на КТБ АД, в несъстоятелност. От март 2019 г. е председател на Управителния съвет на Фонда за гарантиране на влоговете в банките. Matey Matev, lawyer, chairman of the Management Board of Bulgarian Deposit Insurance Fund.

decision and its proximity with the claim under Article 135 of the Obligations and Contracts Act, as well. The conclusions made consider the lawsuits for the bad faith transactions with the shares of CCB debtors and outline the factual composition of the claim and its frame of proof.

KEY WORDS

Claim under paragraph 6 of the Transitional and Terminal Provisions of the Law on Amendment and Supplement of the Bank Insolvency Act; revocation action; bad faith; factual composition

Увод

В брой 22 от 13.03.2018 г. на Държавен вестник е обнародван Закон за изменение и допълнение на Закона за банковата несъстоятелност, в който наред с изменението на част от действащите разпоредби са създадени два нови иска, уреждащи относителната недействителност на сделки, извършени от длъжник на несъстоятелната банка. Това са искът по чл. 60б от Закона за банковата несъстоятелност (ЗБН) и искът по параграф 6 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на ЗБН². Първият от тях представлява общ текст, приложим към производството по несъстоятелност на всяка една банка, докато вторият иск изрично посочва несъстоятелността, за нуждите на която е създаден – тази на „Корпоративна търговска банка“ АД (КТБ АД (н.)). Поради това неговият анализ трябва да бъде направен в рамките на това производство по несъстоятелност, за да се посочат някои теоретични аспекти на иска и да се изложат съображения по приложението на закона в тази му част.

---

² Обн., ДВ, бр. 22 от 2018 г. (ПЗР на ЗИДЗБН).

I. Обща характеристика на иска

Съгласно §6 всяко прехвърляне или поредица от прехвърляния на акции и/или дялове от търговски дружества, извършено от длъжник на КТБ АД (н.) след датата на поставяне на банката под специален надзор, е недействително по отношение на нея и на кредиторите на несъстоятелността.

Макар този иск да не е включен сред исковете, изброени в чл. 62, ал. 1 ЗБН със заглавието „Предявяване на отменителен иск“, той следва да бъде причислен към тях. В този смисъл не може да се сподели разбирането изброяване е за *numerus clausus* и съответно, че само съдържащите се там видове искове са отменителни. Трябва да се отбележи, че отменителните искове се определят както по целта си, така и по правните последици от тяхното уважаване. В споменатия текст е посочен и искът по чл. 60а ЗБН за връщане в масата на несъстоятелността на имуществото, получено от банката. Тук обаче теорията и практиката са категорични, че той не е отменителен иск, а осъдителен и с него се упражнява не потестативно, а притезателно (облигационно) право.

Използваният от законодателя в параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН израз „е недействително по отношение на“ при първоначалното му формално и граматическо тълкуване навежда на мисълта, че търсената защита на кредиторите на масата на недействителността е за обявяване на посочените в разпоредбите сделки за относително недействителни по **силата на закона** (*ex lege*) по отношение на банката и кредиторите на несъстоятелността. Следващата алинея обаче категорично потвърждава, че **недействителността може да се търси и обявява само по искъв ред** чрез предявяване на иск. Последното от своя страна указва както **вида на уреденото право (преобразуващо)**, така и **вида на иска (конститутивен и отменителен)**.

Това е така, защото, когато се търси прогласяване на относителната недействителност спрямо кредиторите на несъстоятелността, това става чрез предявяване на отменителен иск. Това заключение е в унисон и с практиката на ВКС по прилагането на отменителните искове в общата търговска несъстоятелност, чиято цел е възстановеното в резултат на

успешното им провеждане да се използва за удовлетворяване на кредиторите. Именно те гават възможност на синдика, а и на **кредиторите** на несъстоятелността да попълнят нейната маса с имуществото, с което длъжникът се е разпоредил (като го е прехвърлил на трети лица), като осуеят отгале-чаването на имуществото от масата на несъстоятелността и го запазят за кредиторите.

Правната последица на иска по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН при евентуално постановяване на решение в полза на ищеца е, че прекият длъжник на банката независимо от това дали той е в несъстоятелност, или не, ще притежава отново акциите и/или дяловете от търговски дружества, с които той се е разпоредил след поставяне на КТБ АД (н.) под специален надзор от БНБ. При този иск **целта е само една и тя е ясно очертана – възстановяване на отчужденото имущество (акции и/или дялове) в патримониума на прекия длъжник, от което имущество банката да може да се удовлетвори и да попълни своята маса на несъстоятелността**, непряко увредена по този начин от негодросъ-вестния ѝ длъжник.

При така посочените вид и цел на иска се вижда близостта му с познатите отменителни искове, с които се реализират материалните преобразуващи права, които се упражняват само по съдебен ред. Точно последното, както и кръгът на лицата, които са активно легитимирани да предявят двата иска, потвърждават и извода за вида на иска, посочен по-горе. Поради това, че законодателят не е уредил изначалната недействителност на разпоредителните сделки, посочени в параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, а **е предвидил възникването на преобразуващото право за оправомощените лица да поискат обявяване за недействително на готовата действителната сделка.**

1. Особенности

В §6 са регламентирани **специално: активната легитимация** по иска – на синдика, на временния синдик или на Фонда за гарантиране на влоговете в банките (ФГВБ), защитаващи колективните интереси на кредиторите на несъстоятелността на банката при условията на процесуална суброгация,

преклузивният петгодишен срок за предявяването му, **подсъдността**. Освен това са **разширени пределите на иска, засягащи и последващите прехвърляния, изрично са уточнени субективните предели на силата на пресъдено нещо** на постановеното решение, както и **имплицитно заложената в нормата недобросъвестност на страните по сделката**.

1. **Уредбата на активната легитимация** на синдиците и на Фонда да предявят иска за обявяване на недействителността на прехвърлителна сделка с предмет акции и/или дялове от търговски дружества, извършена от длъжник на КТБ АД (н.), не предизвиква никакво съмнение.

Подобно изброяване обаче липсва за лицата, които са **пасивно легитимирани**. С оглед на характера му, посочен погоре, е несъмнено, че **ответници по него следва да бъдат страните по материалноправното отношение** – прехвърлителят и приобретателят на акциите и/или дяловете, предмет на атакуваната сделка. Тогава, когато се иска прогласяване на недействителността на поредица от прехвърляния, **ответници трябва да бъдат и страните по междинните прехвърляния**, които в процеса ще могат да защитят своите права, възникнали в резултат на оспорените сделки. Тази легитимация произтича от необходимостта решението да бъде еднакво за тях и с оглед на субективните и обективните предели на силата на пресъдено нещо, поради което те имат качеството на **задължителни другари в процеса**³.

Поради това, че Законът посочва несъстоятелната банка като лице, спрямо което относителната недействителност произвежда действие, обаче се поставя и въпросът **дали самата банка като юридическо лице следва да бъде част от процесуалното правоотношение**, създадено при предявяването на иска по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, и в какво качество би могла да участва в него. В този случай включването на банката сред лицата, спрямо които решението произвежда действие, е направено само с оглед на характера на иска и неговите последици. Тъй като става дума за конститутивен

³ В този смисъл Решение № 187/19.03.2010 г. по т.г. № 135/2009 г. на ВКС, II т. о.

иск, в резултат на който правна сделка ще бъде обявена за относително недействителна, е несъмнено, че след неговото пробегдане ще се наложи извършването на допълнителни правни действия. Те трябва да доведат до събиране на вземането или до насочване на принудително изпълнение върху актива, предмет на отменената сделка. Следователно решението трябва да разпростре действието си и спрямо банката, за да може последната да упражни кредиторските си права и да започне удовлетворяването си.

И въпреки всичко **самата банка не е участник в материалното правоотношение, което е предмет на иска**, така както не са участници в него и кредиторите на несъстоятелността, по отношение на които също се иска обявяване на относителната недействителност. Поради това банката **няма качеството на задължителен другар** в тези производства, инициирани от синдика, временния синдик или ФГВБ.

За пълнота следва да се отбележи, че банката няма как да бъде привлечена и като трето лице – помагач на ищеца или ответника. За да може да се търси такова привлечане, трябва да се обоснове интересът от него, иначе казано – би трябвало да е налице причинна връзка между правопораждащи факти по първоначалния и по евентуалния обратен иск, който привличащата страна би имала срещу привлечаното лице. Това би означавало, че при такова фактическо и правно положение изходът на спора по първоначалния иск би трябвало да породи регресни права на подпомаганата страна срещу третото лице⁴. Всъщност който и да се конституира като ищец в това производство, той не само не би имал регресни права срещу банката, но и по никаква логика не би могъл да упражнява такива. Следователно банката не би могла да участва в делото и като трето лице – помагач на която и да е от страните. Поради това **банката не е пасивно легитимирана** да отговаря по иск по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, нито може да бъде привлечена или да встъпи в тях като трето лице – помагач на страните по тези дела.

---

⁴ Така Решение № 133/04.07.06 г. по гр. г. № 3505/06 г. на IV Г.О. на Върховния съд.

2. Законът установява **срок за предявяването на иска** (5-годишен от датата на откриване на производство по несъстоятелност)⁵. Както всички срокове за предявяване на отменителните иски по чл. 62, ал. 1 ЗБН, така и срокът за предявяване на иска по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН следва да бъде определен като **преклузивен**.

От една страна, срокът за предявяване на този иск в производството по несъстоятелност на КТБ АД⁶ все още не е изтекъл. От друга страна, никой състав на СГС, пред който е висящо производство по такъв иск, не е изразявал каквото и да е становище в съдебен акт, свързано с допустимостта му на основание на срока за неговото предявяване, което означава, че след като този иск е приет за разглеждане, несъмнено е, че той е допустим.

3. Предвидена е и **особена подсъдност на иска** – т. нар. съд по несъстоятелността. Макар да не е изрично уточнено кой е този съд, в чл. 10 ЗБН е посочено, че съд по несъстоятелността за банка е окръжният съд по седалището ѝ, който за КТБ АД (н.) е Софийски градски съд (СГС). Тъй като става дума за иск, който се предявява в рамките на производство по несъстоятелност на банка, а не в друго такова, то законодателят е имал предвид именно него, използвайки термина „съд по несъстоятелността“, а не този, разглеждащ несъстоятелността на друг търговец.

4. Както и в други случаи на отменителни иски по ЗБН (чл. 60а и чл. 60б ЗБН), така и при иска по §6 законът допуска прогласяването на **относителната недействителност не само на първата сделка, извършена от прекия длъжник на банката, но и на последващите такива**. В текста е

⁵ С оглед на това, че откриването на производството по несъстоятелност е едно от обстоятелствата, за които се предвижда вписване в Търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел (ТРРЮЛНЦ), за КТБ той започва да тече от 22.02.2015 г. без съмнение.

⁶ Камо резултат от отнемането на лиценза за извършване на банкова дейност на КТБ АД (н.) с Решение № 138 от 06.11.2014 г. на Управителния съвет на БНБ и по искане на Българската народна банка е образувано т. г. № 7549 по описа за 2014 г. на Софийски градски съд, VI – 4 състав. По това дело с Решение № 664 на 22.04.2015 г. е обявена неплатежоспособността на КТБ АД (н.), открито е производство по несъстоятелност, както и банката е обявена в несъстоятелност.

използван изразът „поредица от прехвърляния“⁷, но очевидно **се търси относителната недействителност на всички прехвърляния**, като се проследява веригата от прехвърляния на акции и/или дялове, принадлежащи на длъжник на банката от първоначалния праводател до последното лице, което се легитимира като собственик.

Щом това е така, трябва да се изследва **дали следва с този иск да се атакуват всички прехвърляния, или той може да се насочи само срещу последния приобретател**. В тази връзка следва да се направи разлика между иска по §6 и този по чл. 60а ЗБН. Според установената до момента практика⁸ последният като защитаващ облигационното право се предявява срещу третото лице, в чийто патримониум се намира имуществото с произход банката (независимо от междинните прехвърляния, правната им форма и вид – променен или не). Това произлиза от чл. 60а ЗБН, който съдържа в себе си **имплицитно прогласената в закона относителна недействителност на междинните прехвърлителни сделки**. Чрез тях имуществото е достигнало до патримониума на третото лице, поради което само то е и отговорник по този иск. За разлика от този осъдителен иск обаче, при конститутивния иск по §6 поради общата му основа с Павловия иск би следвало (за което обаче няма създадена съдебна практика) да се **установяват общите предпоставки на относителната недействителност на *actio pauliana***, т.е. да се атакува не само първата увреждаща сделка, но **ако има и междинни прехвърлителни сделки, в това производство трябва да се атакува и тяхната действителност**. В подкрепа на подобно схващане е и посоченото по-горе, че тези иски не водят до пряко попълване на масата на несъстоятелността, а подготвят следващи правни действия, чрез кои-

---

⁷ В чл. 60б ЗБН, макар и приет по същото време, е използвана различна законодателна техника, като е употребен изразът „независимо от броя на прехвърлянията“.

⁸ Определение № 454 от 27.09.2017 г. по ч. т. г. № 1807/2017 г. на ВКС, Първо търговско отделение; Определение № 648 от 15.12.2017 г. по ч. т. г. № 2209/2017 г. на ВКС, Първо търговско отделение; Определение № 346 от 24.07.2018 г. по ч. т. г. № 1437/2018 г. на ВКС, Първо търговско отделение.

по масата на несъстоятелността на банката може да бъде попълнена.

5. Особено важно е да се отбележи, че за първи път в измененията на закона, обн., ДВ, бр. 22 от 2018 г., включително в §6, са очертани **субективните предели на силата на пресъдено нещо на постановеното по този иск решение**. Предвидено е, че то произвежда действие и спрямо самата банка, а не само по отношение на кредиторите на несъстоятелността. Според единственото съдебно решение, в което се прави коментар (на иска по чл. 60б ЗБН⁹), това се дължи на „непоследователния подход на законодателя, касателно последиците от решенията по отменителните иски“. В този случай той „е осъзнал необходимостта от това банката да бъде обхваната от последиците на постановените решения, по иски, насочени към попълване на масата на несъстоятелността“. Дали това е така или не, не е толкова значимо за разлика от предписанието на закона за разпростирането на недействителността върху всички кредитори на несъстоятелността, без те да са страна в съдебния процес. Така и решението по иска по §6 разпростира силата на пресъдено нещо и върху банката, без да е необходимо тя да бъде конституирана като страна в производството, както беше посочено по-горе.

6. С оглед на характера на иска и уредената с него възможност за намеса в чужда правна сфера на трети лица следва да бъде разгледан и въпросът за правната обосновааност на тази възможност в светлината на заложената в нормата **недобросъвестност на страните по сделката, прогласяването на чиято недействителност се търси**.

Специалният иск по §6 има за предмет правни действия, разкриващи общи признаци на противоправността на общия иск по чл. 135 ЗЗД, но за разлика от него е основан и на **накърняване масата на несъстоятелността на банка, а не само на имуществото на самия длъжник, извършил разпореждането**. Поради това процесуална предпоставка за предявяването му е наличието на висящо производство по несъстоятелност на банката, която е кредитор на

⁹ Решение № 1384 от 02.07.2018 г. по т. г. № 1591/2017 г. на СГС, VI-6 състав, постановено обаче по отменителен иск срещу извършено прихващане.

разпоредилото се лице, а не производство по несъстоятелност на последното.

В тази светлина **увреждането на кредитора е имплицитно за иска по § 6 – банката в несъстоятелност**. С него се търси обявяване на относителната недействителност на сделка на пряк длъжник на банката. Чрез нея е имало разпореждане с негово имуществено (например акции или дружествени дялове), като то е напуснало неговия патримониум и е преминало у прекия съдоговорител или у последващ такъв. В този смисъл намаляването на имуществото на длъжника (без да се изследва дали той е получил, или не е получил насрещна престация или е получил неравностойна такава) винаги носи вреда за кредитора и той съответно разполага с намалено по обем и съдържание имущество на своя длъжник, от което да се удовлетвори.

Буквалният прочит на текста на §6 първоначално води до извода, че с него императивно се прогласява недействителността на прехвърлянията на акции и/или дялове от търговски дружества. Такова заключение не държи сметка за недобросъвестността на страните по такива сделки и не предвижда наличие на увреда на кредиторите и/или знание за такава, което да е изрично изведено като част от фактическия състав на иска. Вече беше посочено обаче, че в ал. 2 на нормата е предвиден съдебен ред за упражняване на правото, което показва, че то е потестативно право и характерът на иска е конститутивен. **А щом става дума за конститутивен иск, произведен на *actio pauliana*, един от елементите на фактическия му състав е недобросъвестното, противоправно поведение на страните**. В тази връзка задължително следва да се съобрази също и **временният и извънреден характер на разпоредбата**, отнасяща се само до сделки, извършени от длъжник на банката. Тук **противоправността на сделката, която се атакува, се свързва с момента на нейното извършване**. Това са прехвърляния на акции или дялове, които са станали например в случая на КТБ след датата на поставянето ѝ под специален надзор. По този начин **увреждането и недобросъвестността на страните са презумирани от закона, като недобросъвестното поведение се определя от времеви период на извърш-**

ване на сделката¹⁰. Следва да се отбележи, че това законодателно решение напомня на начина на уреждане на отменителните искове по ТЗ, където един от критериите за обявяване на относителната недействителност също е обвързан с времето на извършване на атакуваното действие или сделка.

2. Фактически състав на иска

Най-общо фактическият състав на иска по §6 включва следните елементи.

а) Съществуващо към момента на поставяне на банката (например при КТБ АД (н.) – от 20.06.2014 г.) пог специален надзор „вземане на банката към неин длъжник или съдлъжник. Законът не изисква това вземане да е било изискуемо или ликвидно, нито да се е намирало в патримониума на банката към датата на завеждане на иска“.

б) Този пряк длъжник/съдлъжник да е прехвърлил на трето лице притежавани от него акции или дялове от търговски дружества – т.е. имуществено, което може да послужи за удовлетворяване на банката, в което се изразява и увреждащият характер на прехвърлителната сделка. Възможно е последното трето лице също да е получило собствеността върху дяловете или акциите от друго лице – междинен правоприемник или праводател, което да му е прехвърлило дяловете или акциите, придобити от прекия длъжник/съдлъжник или от друго трето лице. Законът не ограничава броя на прехвърлянията, използвайки израза „поредица от прехвърляния“, неговата цел е да се

---

¹⁰ В Решение от 27.03.2019 г. по т. г. № 1347/2017 г. на СГС, VI – 16 състав, постановено по иск по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, тази недобросъвестност на третото лице, получило от прекия длъжник на банката акциите/дяловете, не е разгледана изобщо. В Решението е акцентирано на липсата в нормата на изискване за недобросъвестност, имащо като последица непропорционалността на предвидената от закона последица, при която според състава се стига до нарушаване на „правата на едно трето и принципно добросъвестно лице“, т.е. разбиране в противоречие с изложеното. Заедно с това е направен и извод за противоречие на националната норма с общостното право, съответно с отказа за нейното прилагане, но това е направено отново от посочената позиция, защитавана и от някои автори (Попова, В. Законът за изменение и допълнение на Закона за банковата несъстоятелност (ДВ, бр. 22 от 2018 г.) и противоречията на неговите разпоредби с Конституцията, сп. „Норма“, бр. 5 и 6 от 2018 г.).

обяви за недействителна и последната прехвърлителна сделка, в резултат на която крайният получател на акциите или дяловете се демонстрира като техен собственик.

в) Моментът на прехвърляне на акциите и/или дяловете от търговски гружества да е след поставяне на банката под специален надзор.

Изрично трябва да се отбележи, че за разлика от чл. 60а и чл. 60б ЗБН в разпоредбата няма изискване претендираното имущество да е било придобито със суми с произход банката, а целта на закона е да се защити намаляването на патримониума на длъжника/съдлъжника, с което намаляване се оцеляват кредиторите на масата на несъстоятелността на банката.

1. Първи елемент на фактическия състав – съществуващо към момента на поставяне на банката нейно вземане към съответен длъжник.

За да може да бъде обоснована претенцията по този иск, банката трябва да е имала вземане към лицето, което е прехвърлило акциите. Както в повечето случаи, и този елемент, макар да е изрично посочен като изискване в нормата на закона, е определен само с думата „длъжник“, без да е уточнено дали лицето трябва да е длъжник към датата на несъстоятелността, към датата на прехвърляне на акциите, или банката трябва да има неудовлетворено вземане от това лице и към датата на подаване на исковата молба.

Безспорно е едно – че **банката трябва да е имала таква вземане към датата на поставянето си под специален надзор**, защото законът допуска да се търси относителна недействителност на сделка, с която длъжникът намалява своето имущество, т.е. оцелява своя кредитор. Характерът на иска по §6 допуска **приложението към него на създадените от практиката правила по приложението на Павловия иск**. Трайната и непротиворечива съдебна практика по приложението на иска по чл. 135 ЗЗД¹¹ безусловно приема, че за определяне на качеството „кредитор“ е **достатъчно лицето да има спрямо длъжника парично или непарично**

¹¹ Решение № 139 от 06.08.2018 г. по гр. г. № 2508/2018 г., ВКС, Четвърто гражданско отделение, Решение № 131 от 16.06.2015 г. по гр. г. № 4996/2013 г., ВКС, Трето гражданско отделение, Решение № 639 от 06.10.2010 г. по гр. г. № 754/2009 г., ВКС, Четвърто гражданско отделение и гр.

вземане, което не е необходимо да е ликвидно и изискуемо. Не е необходимо обаче това вземане на кредитора да е установено с влязло в сила решение. Такова качество „кредитор“ се появява от момента на възникване на задължението на едно лице към друго лице, както например получаването на дадена в заем сума, непозволено увреждане, получаване на нещо без основание и други подобни основания за възникване на задължението. В допълнение теорията и установената практика еднозначно приемат, че **правоотношението, от което произтича вземането на кредитора, не е предмет на делото по иска по чл. 135 ЗЗД.** Това означава, че съдът, пред който този иск е предявен, не може и да проверява дали вземането, което легитимира ищеца като кредитор, съществува, освен ако това вземане не е отречено със сила на пресъдено нещо с влязло в сила решение. Продължение на горното е и невъзможността в рамките на това производство длъжникът да противопоставя възражения, основани на правоотношенията, които са създали облигационната връзка, в която ищецът притежава качеството кредитор. По същата причина съдът няма право и да спре производството по Павловия иск, за да се изчака друго съдебно решение по иск за установяване или признаване на вземането, нито има правото да задължи ищеца да предяви такъв иск.

От тази гледна точка, за да бъде извършено разпореждане от „длъжник“, трябва банката да има качеството „кредитор“, т.е. да има спрямо длъжника парично или непарично вземане. А вземането възниква със създаване на облигационната връзка между страните, при която възниква задължението на едното лице – длъжника, към другото лице – кредитора. **Това означава, че качеството на банката като „кредитор“ трябва вече да е възникнало в момента на предоставяне на банков кредит на длъжника. Освен това е задължително тя да го е имала към момента на поставянето ѝ под особен надзор.** Дали това задължение е продължило да съществува в същия обем и след това, дали е ликвидно и изискуемо, както и дали е установено с влязло в сила решение, са факти, които са неотнормисими към спора. Основание за подобен извод е посоченото и по-горе разбиране на практиката, че „правоотношението, от което произтича вземането на кредитора, не е предмет на делото по иска по чл. 135 ЗЗД“, респек-

тивно не следва да е предмет и на иска по § 6 ПЗР на ЗИДЗБН. За това правоотношение, което дава качеството „кредитор“, е достатъчно да са изложени твърдения и да са ангажирани доказателства в исковата молба, но това не означава, че съдът по този иск може да проверява съществуването на вземането, нито да разглежда възражения на длъжника, свързани с него, нито да обоснове преюдициалност на съдебно производство с предмет установяване или признаване на това вземане. Фактическият състав на §6 не изисква също така задължението (кредитът) да е обявено за предсрочно изискуемо или длъжникът да е в забава към момента на завеждане на иска или дори към момента на извършване на процесните сделки, за които се иска обявяване на относителна недействителност. **Законът изисква само и единствено прехвърлителят да е имал качеството длъжник, без да трябва да се доказва, нито да се изследва дали вземането на банката е изискуемо или ликвидно**, нито дали към момента на прехвърляне на акциите или дяловете длъжникът е бил изправен или неизправен. Разбира се, с оглед на подготвителния характер на иска по §6, при успешното му провеждане въпросът за съществуване на вземането, неговата ликвидност и изискуемост трябва да бъде разрешен най-малкото защото, за да се пристъпи към изпълнение върху акциите и/или дяловете, банката трябва да се снабди с изпълнително основание. В противен случай провеждането на иска би се оказало излишно, а евентуалното изпълнение би довело до неоснователно обогатяване на банката и нейните кредитори на несъстоятелността.

В светлината на тези разсъждения следва да се разгледа и **възможността за образуване на производството по иск с правно основание §6 срещу длъжник, който е погасил своето задължение чрез прихващане**. От една страна, прихващането е признат способ за погасяване на задължението, но от друга страна, ЗБН (както и ТЗ) позволява на синдика и кредиторите на несъстоятелността да поискат по съдебен ред отмяната на прихващането, когато то е извършено в нарушение на установените правила. Последното означава, че признаването на едно прихващане за недействително ще доведе до възстановяване на вземането на банката по погасеното по този начин вземане, т.е. ще могат да бъдат предприети действия по неговото събиране, включително по съдебен ред.

Но може да се окаже, че след погасяването на своето задължение чрез прихващане дължникът се е освободил изцяло от своето имуществено или го е намалил. Именно в този момент, ако паралелно с производството по отмяна на прихващането е бил проведен и искът за обявяване на недействителността на разпореденията му с акции и/или дялове, банката би имала възможността да се удовлетвори от тях. Това допълнително потвърждава извода, че съществуването на вземането на банката към разпоредения се дължник следва да бъде преценявано само към момента на нейното поставяне под специален надзор и само такава вземане обосновава правния интерес на активно легитимираните лица и може да бъде основание за образуване на производство по §6, в което тези лица при условията на пълно и главно доказване трябва само да установят материална предпоставка за предявяване на иска, а именно – че към 20.06.2014 г. е налице вземане на банката към нейния дължник, основано на получения от последния банков кредит.

2. Втори елемент на фактическия състав – дължникът да е прехвърлил на трето лице притежавани от него акции и/или дялове от търговски гружества.

Искът по §6 е за обявяване на недействителността на прехвърлянето (или поредицата от прехвърляния) на акции и/или дялове от търговски гружества. Така формулирана, нормата обхваща не само договорите, с които се прехвърлят гружествените дялове, но и едностранните сделки (например джирото), с които се транслира собствеността върху поименните налични акции. Уговорките за прехвърляне на този вид акции може да се съдържат и в договор, но самата собственост се прехвърля с джиро – така чл. 185, ал. 2 ТЗ. Това, разбира се, е валидно само при прехвърлянето на наличните акции, защото при безналичните акции като прехвърлими ценни книжа разпореждането с тях става по реда на Закона за публично предлагане на ценни книжа (ЗППЦК) и Закона за пазарите на финансови инструменти (ЗПИ), с нареждане за прехвърляне, дадено от досегашния им собственик до избория от него инвестиционен посредник. Посоченото означава, че може да се търси недействителността както на договори, така и на едностранни правни сделки, при които като краен правен резултат се стига до прехвърляне на собствеността.

Прехвърляне на собственост върху дялове или акции чрез договор

Това е най-широко разпространеният начин за прехвърляне на собственост и единствено възможен при прехвърляне на гружествени дялове и безналични акции. Прехвърлянето на гружествени дялове според изискванията на чл. 129, ал. 2 ТЗ става само с договор с нотариална заверка на подпис и съдържание, извършени едновременно, като самото прехвърляне подлежи на вписване в ТРРЮЛНЦ. По този начин се дава гласност на извършеното разпореждане с гружествения дял, както и се създава правна сигурност в търговския оборот. Тази разпоредителна сделка несъмнено попада в приложното поле на §6 ПЗР на ЗИДЗБН и като такава може да бъде обявена за недействителна по предвидения в нормата рег. Проблемът е, че при гружествата с ограничена отговорност освен прехвърлянето на гружествения дял на вписване подлежат и приемането и освобождаването на съдружниците – така чл. 140, ал. 4 ТЗ, при което, след като бъде обявена недействителност на прехвърлителния договор, не може да се засегне заличаването на разпоредилото се с дяловете лице като съдружник, нито вписването на приемането на приобретателя като такъв. Независимо от това би следвало банката да може да упражни правата за изпълнение по чл. 517, ал. 3 ГПК и да поиска изплащане на припадащата се на вече освободения съдружник част от имуществото на гружеството, определена по реда на чл. 125 ТЗ, макар съдружникът да е друго лице, а не длъжникът.

Може да се търси и недействителността на договорите за прехвърляне на безналични акции, които представляват финансови инструменти по смисъла на ЗППЦК и ЗПФИ. Като такива тяхното прехвърляне се извършва чрез регистриране на прехвърлянето им в „Централен депозитар“ АД, който води и книгите на акционерите на гружествата, издали безналични акции. Както при вписването на прехвърлянето на гружествени дялове, така и при прехвърлянето на безналичните акции регистрацията на това прехвърляне в „Централен депозитар“ АД води до сигурност в оборота и лесна идентификация на страните по сделката. В случай на положително за банката решение по иска тя ще разполага с възможност да удовлетвори вземането си по реда на чл. 516 ГПК.

Прехвърляне на собственост върху поименни налични акции чрез джиро

След като законът предписва прехвърлянето на поименните налични акции да става чрез джиро (чл. 185, ал. 2 ТЗ), това означава, че §6 **въвежда възможността да се атакуват и едностранните сделки, чрез които се постига вещният ефект на прехвърляне на собствеността**. Според правната теория джирото е едностранно волеизявление, което се прави върху самата ценна книга, обикновено на нейния гръб¹², по силата на което носителят на правото, инкорпорирано в ценната книга, се съгласява да бъде заменен от друго лице. Това е единственият способ за смяна на титуляра на тази ценна книга, който е самостоятелен начин, различен от договора, който може да бъде сключен между прехвърлителя и приобретателя.

Особеният момент при прехвърляне на акциите с джиро обаче представлява изискването, заложено в чл. 185, ал. 2 ТЗ, прехвърлянето да бъде вписано в книгата на акционерите, за да има действие спрямо дружеството. Това означава, че макар прехвърлянето да е действително и приобретателят да е станал собственик в момента на прехвърлянето, до вписването му в книгата на акционерите той няма да може да упражнява правата си по прехвърлените му акции¹³. Независимо от това обаче няма пречка първият приобретател да извърши ново прехвърляне на акциите на последващ приобретател, защото, за да бъде валидно едно прехвърляне на акции, е достатъчно прехвърлителят да е техен собственик, а не и да бъде вписан в книгата на акционерите. Последното се установява с посочване името на първия собственик на акциите на лицевата част на документа, а следващите са посочени на неговия гръб¹⁴. При удостоверяване по посочения начин на извършеното разпореждане с акциите техният последен собственик има пълното основание да поиска вписване в книгата на акционерите, при

¹² Герджиков, О. *Коментар на Търговския закон, Книга трета, Акционерно дружество*. София, Софи-Р, 1998, с. 873.

¹³ Това дава основание на проф. Герджиков да приеме, че до вписването ѝ в книгата на акционерите прехвърлителната сделка е относително недействителна – Герджиков, О. (1998), с. 875.

¹⁴ Така и Герджиков, О. (1998), с. 875.

което няма да има пречка да упражнява пълните права върху тях.

Вписването в книгата на акционерите ще даде публичност на извършеното прехвърляне, което обаче като транслативна сделка ще бъде извършено с полагане на джирото върху акциите или временното удостоверение за тях. Следователно, когато се търси недействителността на прехвърлянето на поименни акции, по-скоро **трябва да се иска обявяване на недействителността на едностранната сделка, с която това е направено – джирото**, защото с нея фактическият състав по промяна на собствеността ще е завършил и лицето, на което акциите са джиросани, ще може да се легитимира като техен собственик и да поиска вписване в книгата на акционерите или да ги прехвърли отново.

Последното най-вероятно е взето предвид от законодателя, защото **фактическият състав на § 6 включва както еднократно прехвърляне на дяловете и/или акциите, така и поредицата от такива прехвърляния**. Когато има такива поредни сделки, следва да бъде установено последователното прехвърляне на дяловете и/или акциите до достигане на собствеността върху тях до последното трето лице, в чийто патримониум се намират те към датата на завеждане на иска и което се е демонстрирало като техен собственик чрез вписване в съответния регистър (търговски или на безналичните акции) или книга на акционерите.

3. Трети елемент на фактическия състав – прехвърлянето на акциите и/или дяловете от търговски дружества да е извършено след поставяне на банката под специален надзор.

Тъй като става дума за норма от ПЗР, то тя има временен характер и изразява желанието на законодателя да противодейства на недобросъвестните действия на длъжниците на банката, които намаляват умишлено патримониума си с цел избягване плащанията към масата на несъстоятелността на тази банка. От тази плоскост разпоредбата е пределно точна с оглед началния момент, от който тези недобросъвестни действия се санкционират – а именно поставянето на банката под специален надзор. Това за КТБ става първоначално за три месеца, направено с Решение № 73 от 20.06.2014 г. на Управителния съвет на БНБ. Както вече бе посочено, с Решение № 114 от 16.09.2014 г. на УС на БНБ срокът на специалния над-

зор е увеличен – до 20.11.2014 г. включително, след което с Решение № 138 от 06.11.2014 г. на УС на БНБ е отнет лицензът на КТБ АД (н.) за извършване на банкова дейност и по молба на БНБ в СГС е открито производството по несъстоятелност на банката. Тези последващи правни действия обаче нямат отношение към фактическия състав на иска по параграф 6 ПЗР на ЗИДЗБН, защото той изисква само прехвърлянето да е направено след датата на поставяне на банката под специален надзор, без да се гържи сметка за това дали този надзор е прекратен, или е завършил с оздравяването на кредитната институция.

С оглед дължимата публичност на решението на УС на БНБ за поставяне на банка под специален надзор съгласно чл. 116, ал. 4 ЗКИ обстоятелствата, съдържащи се в това решение, се вписват в ТРРЮЛНЦ – установяването на началната дата, след която могат да се атакуват прехвърлителните сделки, не представлява доказателствена трудност, нещо повече – това обстоятелство съгът следва да установи сам на основание чл. 23, ал. 6 ЗТРРЮЛНЦ.

Затруднение би представлявало по-скоро **свързването на датата на поставяне на КТБ АД (н.) под особен надзор с датата на прехвърляне на наличните поименни акции.** При прехвърлянето на джужествените дялове или безналичните акции по обясними причини установяването на реалната дата, на която те са сменили своя собственик, е по-лесно, доколкото тези обстоятелства подлежат на вписване в публичен регистър – ТРРЮЛНЦ или „Централен депозитар“ АД. При наличните поименни акции обаче прехвърлителният ефект настъпва от датата на полагане на джирото върху акцията или временното удостоверение за направените парични вноски по нея. Джирото обаче представлява частен диспозитивен документ и посочената в него дата невинаги може да бъде определена като „достоверна“ по отношение на третите лица, каквито се явяват и лицата, легитимирани да предявят иска по параграф 6 ПЗР на ЗИДЗБН. Както беше посочено, за настъпване на промяната в собствеността не е необходимо оповестяване на извършеното прехвърляне чрез вписване в книгата на акционерите, което означава, че то може да бъде гържано в неизвестност до изтичане на преклузивния срок за предявяване на иска.

По изложеното доказването на направеното прехвърляне в този случай трябва да се извършва чрез косвени доказателства – информацията може да бъде събрана от други публични източници, които да отразяват промяната в собствеността на акциите. Такива данни например биха могли да се извлекат от списъка на акционерите, взели участие в работата на общото събрание, което е приело годишния финансов отчет за преходната година, защото той не може да бъде обявен в ТРРЮЛНЦ, без да има решение за това по реда на чл. 227, т. 7 ТЗ. Съответна информация би могла да се почерпи и от годишния финансов отчет на предприятието, ако приобретателят на акциите е юридическо лице, включително от съставения консолидиран годишен финансов отчет, в който това придобиване също е отразено. И не на последно място – сведение за прехвърляне на акциите би могло да се получи и от декларирането на действителните собственици на акционерните дружества, което трябва да стане в изпълнение на последните изменения в Закона за мерките срещу изпиране на пари, който беше приет в изпълнение на изискването за синхронизация на българското законодателство с Директива 2015/849 на Европейския парламент, в срок до 31.05.2019 г.

Във всички случаи след идентификацията на последния демонстрирал се собственик на акции, които към датата на поставяне на КТБ АД (н.) под специален надзор са били собственост на неин длъжник, трябва да бъде проследен пътят на акциите, за да може искът да се насочи към едно или повече прехвърляния, респективно срещу двама или повече ответници.

Заклучение

В заключение следва да бъде посочено, че целта на настоящия кратък анализ е да бъде направен опит за изясняване на проблемите по прилагане на разпоредбата на § 6, включително като се даде отговор както на правната характеристика на този иска, така и на неговата съпоставка с иска по чл. 135 ЗЗД и останалите отменителни иски в системата на ТЗ и ЗБН, а така също да се очертае рамката, в която следва да се извърши доказването по него. Разбира се важна ще бъде и съз-

гадената по приложението му практика, но тя едва ли ще е многобройна и вероятно ще се съсредоточи повече към анализ на фактите, установени по делото, отколкото към теоретичните аспекти на иска или самата норма ще бъде разглеждана по-скоро като извънредна, без връзка с Павловия иск, така че да се сочи на нейното противоречие с Конституцията и/или общностното право. За преодоляване на последното би следвало както да се разгледа искът при посочване на изложените негови характеристики и фактически състав, така и самата разпоредба да бъде разглеждана в светлината на целта, за която е създадена.

В случая с КТБ АД (н.) се целеше **да се постигне максимално удовлетворяване на кредиторите на, като се даде възможност на предвидените в нормата лица да предявяват иск за прогласяване относителната недействителност на увреждащите ги сделки, извършени от длъжниците на банката с цел отдалечаване на имуществото им и създаване на пречки при удовлетворяване на банката, съответно нейните кредитори.**

Цитирани източници

Герджиков, О. *Коментар на Търговския закон, Книга трета, Акционерно дружество*. София, Софи-Р, с. 873 – 875 (O. Gerđžikov *Komentar na Tărgovskija zakon, Kniga tretă, Akcionerno družestvo*. Sofija, Sofi-R, s. 873 – 875)